

Nyelvtanulási motiváció Magyarországon

A magyar gyerekek idegen nyelvi motivációjával foglalkozó kötet több szempontból egyedülálló. Elsősorban azért, mert Magyarországon ritkán végeznek ilyen nagy résztvevőszámon és kiterjedt adatbázison alapuló empirikus kutatást. Sőt, máshol sem. Egyedülálló azért is, mert a nyelvtanulási motiváció nemzetközi szakirodalmának túlnyomó része nyelvelsajátítással és nem idegen nyelv-tanítással, illetve tanulással foglalkozik, így azok az országok, amelyek egynyelvűek, nem tudják azokat a kutatási eredményeket alkalmazni.

A magyar szakirodalomban elvéve találunk csak empirikus kutatásokat az idegen nyelvi motiváció mérésével kapcsolatban, vagy ha találunk is, azok csak egy nyelvre vonatkoztatva és csak kis-számú résztvevővel készültek. Dörnyei Zoltán, Csizér Kata, Németh Nóra munkájában történelmi spektrumba helyeződve kísérhetjük végig a motiváció változásait 1993 és 2004 között, és láthatjuk a nyugat felé nyitásnak, az orosz mint kötelező tárgy eltörlésének és a globalizációs folyamatoknak a következményeit a nyelvoktatásban.

A könyv hasznos és érdekes olvasnivalót kínál elsősorban nyelvtanárok számára; a kutatás eredményeinek ismerete véleményem szerint elengedhetetlen a nyelvtanításban dolgozók munkájához. Mivel az eredményeknek fontos oktatáspolitikai jelentősége is van, ajánlom általános és középiskolák igazgatói, valamint nyelviskolák vezetői figyelmébe is. A kutatás komplex mivolta, sokrétűsége és módszertani pontossága miatt kiváló olvasmány magyar és nemzetközi alkalmazott nyelvészek és inycenc szociológusok számára is. Végül, de nem utolsó sorban a könyv jelenleg a tanárképzésben is relevanciával bír, így az angol szakos tanárképzésben a könyv teljes terjedelmében kötelező negyedéves tananyagként szerepel.

A könyv első fejezete elsősorban a nemzetközi olvasónak íródott, ám igen izgalmas lehet a magyar közönség számára is. Ebben rövid áttekintés található Magyarország 20.

századi történelméről, a geopolitikai változásokról és azok hatásairól, a magyarországi befektetésekről, valamint a hozzánk látogató turisták számáról. Távoli olvasók eligazodását térkép is segíti. Látható továbbá, hogy miért speciális a nyelvtanulás Magyarországon (és minden más egynyelvű országban), ahol nem második nyelv(ek)ről, hanem idegen nyelv-tanításról és tanulásról beszélünk. A szerzők néhány döbbenetes adattal érzékeltetik a lakosság nyelvtudási szintjét: egy 2003-as adat szerint a lakosságnak mindössze 10–12 százaléka beszél valamilyen idegen nyelvet.

Ebben a több szempontból speciális közegeben vizsgálták a szerzők a tízenévesek nyelvtanulási motivációját és attitűdjét az alábbi öt nyelv kapcsán: angol, német, francia, olasz, orosz. A kutatás három fázisból állt: országos motivációs és attitűdvizsgálat történt 1993-ban, 1999-ben és 2004-ben, több mint 13 ezer nyolcadikos korú (13–14 éves) diák és több mint 600 nyelvtanár részvételével. Az adatok főleg a kvantitatív kutatás módszereivel kerültek elemzésre, így az átlag nyelvtanár számára első látásra ijesztőnek tűnhetnek a t-próbák és faktoranalízisek számszerű eredményei. De aggodalomra semmi ok, hiszen a szerzők teljesen érthetően és emészthetően elmagyarázzák, melyik statisztikai művelet mit szolgál. Ugyanakkor a fanatikus statisztika rajongó a könyv utolsó oldalain, a mellékletekben tovább böngészheti a számokkal teli táblázatokat és ábrákat.

A könyv legnagyobb érdeme számomra, mint nyelvtanár és tanárképző számára az, hogy van. Végre egy írás, amely átfogóan, az egész országra kivetítve vizsgálja az idegen nyelvi motivációt, ráadásul sok-sok év tapasztalatát egybegyűjtve. Itt tehát nem egy kicsiny mintán, mikrokörnyezetre vonatkoztatva látunk néhány adatot, hanem egy teljes körű, reprezentatív felmérés eredményeit ismerhetjük meg. Végre nem találgatásokat, elméleti útkereséseket, hanem hús-vér adatokat olvashatunk. Végre megkaptuk a várt választ arra a kérdésre, milyen a magyar tizenévesek idegen nyelvi motivációja!

Túl a könyv hiánypótló természetén, szeretnék néhány kutatási eredményt is kiemelni. Azáltal, hogy a kutatás során öt idegen nyelv került görcső alá mintegy 12 esztendőn keresztül, az adatok alapján kialakuló kép kiválóan mutatja a nyelvi globalizáció jelenségét. A nyelvtanulók által összeállított „népszerűségi listán” az öt nyelv közül sorrendben az első az angol; pozíciója az évek során egyre erősödött. Tartalmát tekintve azt láthatjuk, hogy a célnép-csoporthoz kötés helyett egyfajta „globális angol nyelv” képe rajzolódik ki, amely az európai kommunikáció eszköze. Az európai angolnyelv-tanuló számára tehát relevanciáját veszti a „brit angol” és az „amerikai angol” kizárólagossága, és helyette a nemzetközi kommunikációra használt, angolszász kulturális kötelékkel nem rendelkező globális angol nyelv tanulása kerül előtérbe. Második helyben áll a német, ám az angoltól egyre inkább lemarad, még a

nyugati országreszekén is visszaesés tapasztalható. A némettől is messze lemaradnak a francia és az olasz nyelv eredményei, ám az utóbbi években e két nyelvnek a népszerűsödése jellemző főleg Budapesten, s ez valószínűsíti, hogy az egész országban hamarosan hasonló eredmények mutatkoznak majd. A sort, nyilvánvalóan történelmi okok miatt, az orosz zárja.

Érdekes kitekintést adnak az eredmények a nemekkel kapcsolatban, főképp azért, mert az idegennyelvi motiváció kutatásában a fiúk-lá-

nyok, illetve férfiak-nők közti különbségeket eddig nem vizsgálták. Itt azonban azt tapasztaljuk, hogy igenis markáns eltérések mutatkoznak a tizenéves fiúk és lányok nyelvtanulási motivációiban. A németet és az orosz-t inkább a fiúk, míg a franciát és az olaszt inkább a lányok választják. Az angol e tekintetben is megőrzi globális jellegét, hiszen az adatok nem mutatnak különbséget fiúk és lányok közt az angol nyelv tekintetében.

Összességében Dörnyei Zoltán, Csizér Kata és Németh Nóra könyve teljes körű képet nyújt a magyarországi nyelvtanulási motiváció kérdéseiről.

Reméljük, hogy a könyv utószavában ígért 2010-es felmérés is elkészül majd, így az Európai Unióhoz csatlakozás motivációs következményeit is figyelemmel kísérhetjük a jövőben.

Dörnyei Zoltán – Csizér Kata – Németh Nóra (2006): *Motivation, Language Attitudes and Globalisation. A Hungarian perspective*. Multilingual Matters, Clevedon.

Csölle Anita

Angol-Amerikai Intézet,
Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék